

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

**ПРОЕКТ „ЕФЕКТИВНОСТ, ОТЧЕТНОСТ И КООРДИНАЦИЯ В
СЪДЕБНАТА СИСТЕМА”
№ К09-15-4-С/23.07.2009 Г.**

**Договор № 45.06.15/28.07.2010 г с предмет : „ Въвеждане
на механизми за координация и взаимодействие в и между органите на
съдебната власт във връзка с делата от особен обществен интерес и анализ
на възможността за използване на видео-конферентни връзки в
наказателното производство (за разпити, експертизи, свидетелстване и
представяне на веществени доказателства и др.) с оглед ускоряване
приключването на делата”**

**ПРОЕКТ НА ЗАКОН
ЗА ВЕЩИТЕ ЛИЦА, ПРЕВОДАЧИТЕ И ТЪЛКОВНИЦИТЕ**

“Лирекс БГ” ООД

София, Младост 1, бл. 54А

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Роли

Роля	Име
Автор	проф. д.ю.н. Йонко Кунчев
Съгласувал	Венцеслав Держицки
Одобрил	Левен Антоу

История на редакциите

Версия	Дата	Описание
0.1	04.11.2010	Създаване на документа
0.3	10.12.2010	Редакция и оформление
1.0	10.12.2010	Одобрение на документа

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Роли 2	
История на редакциите.....	2
I. МОТИВИ ОТНОСНО ПРОЕКТА ЗА ЗАКОН ЗА ВЕЩИТЕ ЛИЦА, ПРЕВОДАЧИТЕ И ТЪЛКОВНИЦИТЕ.....	4
II. Глава първа. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.....	7
III. Глава втора. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ В ЕКСПЕРТНАТА И СЪДЕБНО- ПРЕВОДАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ.....	7
IV. Глава трета. РЕГИСТЪР ЗА ВЕЩИТЕ ЛИЦА, ПРЕВОДАЧИТЕ И ТЪЛКОВНИЦИТЕ.....	9
V. Глава четвърта. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ПРАВА НА ВЕЩОТО ЛИЦЕ, ПРЕВОДАЧА И ТЪЛКОВНИКА.....	13
VI. Глава пета. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ ЗА ТРУД НА ВЕЩОТО ЛИЦЕ, ПРЕВОДАЧА И ТЪЛКОВНИКА И ЗАПЛАЩАНЕ НА СВЪРЗАНИ С ЕКСПЕРТИЗАТА И СЪДЕБНИЯ ПРЕВОД РАЗХОДИ.....	16
VII. Глава шеста. ДЕЙНОСТ НА ДИРЕКЦИЯ “ВЕЩИ ЛИЦА И СЪДЕБНИ ПРЕВОДАЧИ”.....	17
VIII. ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ.....	18
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	19
I. ОСНОВНИ ВИДОВЕ ЕКСПЕРТИЗИ.....	19
1. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИ ЕКСПЕРТИЗИ.....	19
2. СЪДЕБНО-МЕДИЦИНСКИ ЕКСПЕРТИЗИ.....	22
3. ТЕХНИЧЕСКИ ЕКСПЕРТИЗИ.....	24
4. ПСИХИАТРИЧНА И ПСИХОЛОГИЧНА ЕКСПЕРТИЗА.....	26
5. БИОЛОГИЧНА, БОТАНИЧЕСКА И ЗООЛОГИЧНА ЕКСПЕРТИЗА.....	27
6. СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНА И ФИНАНСОВО-ИКОНОМИЧЕСКА ЕКСПЕРТИЗА.....	27
7. ХИМИЧНИ И ФИЗИКО-ХИМИЧНИ ЕКСПЕРТИЗИ.....	28
8. ДРУГИ ВИДОВЕ ЕКСПЕРТИЗИ.....	30

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

I. МОТИВИ ОТНОСНО ПРОЕКТА ЗА ЗАКОН ЗА ВЕЩИТЕ ЛИЦА, ПРЕВОДАЧИТЕ И ТЪЛКОВНИЦИТЕ

Експертните като способ за събиране и проверка на доказателства имат важна роля в процеса на установяване на обективната истина в досъдебното и съдебното производство. В редица случаи те имат ключово значение за изхода на делото. За разлика от другите видове способи за събиране и проверка на доказателства, експертите не се извършват от органите на досъдебното производство и съда, а от специалисти в различни области на науката, техниката, изкуството или занаятите, които епизодично се привличат в досъдебното и съдебното производство в качеството на вещи лица. Включването им в съответните списъци определя “института” на вещи лица, с които държавата разполага за нуждите на досъдебното и съдебното производство. Той се формира предимно върху принципът на доброволното им ангажиране с експертна дейност.

При действащия механизъм за привличане на вещи лица е възможно, както показва и практиката, в списъците за вещи лица да попадат недостатъчно компетентни специалисти, както и лица, които не притежават необходимите личностни качества, за да оказват съдействие в процеса на установяване на обективната истина в наказателния и гражданския процес. Заради лошо качество на експертите и неспазване сроковете за тяхното извършване в редица случаи се отлагат делата, назначават се допълнителни и повторни експертизи, което в крайна сметка затруднява процеса на установяване на обективната истина и оскъпяване на наказателното и гражданското производство.

Макар и по друг начин, преводачите и тълковниците също съдействат на органите на досъдебното производство и съда в процеса на установяване на обективната истина. Докато вещи лица съдействат за установяване на обективната истина в досъдебното и съдебното производство чрез своите експертни изследвания и заключения, преводачите и тълковниците съдействат на този процес чрез трансформиране на имащата значение за делото информация от един език на друг език. Практиката показва, че проблемите относно привличането на преводачи и тълковници, както и качеството на съдебния превод в редица случаи е на незадоволително ниво.

Причините за неудовлетворителното състояние на съдебната експертиза и съдебния превод в България са много, но основните са три:

- недостатъчно ефективен подбор на лицата, които се включват в списъците за вещи лица, преводачи и тълковници;
- неефективен контрол върху дейността на вещи лица, преводачите и тълковниците;
- отлив на добри специалисти да се занимават с извършване на съдебни експертизи и съдебен превод, поради ниско и/или нередовно заплащане на техните възнаграждения.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Тези причини са взаимно свързани и водят до един и същ резултат – влошаване качеството на съдебните експертизи и съдебния превод.

Основната цел при създаването на проекта за ЗВЛПТ е повишаване качеството на съдебните експертизи и съдебния превод в наказателния и гражданския процес чрез **подобряване организацията по подбора и контрола върху дейността на вещите лица, преводачите и тълковниците, както и създаване на система за по-достойно заплащане на техния труд.**

В проекта за Закон за вещите лица, преводачите и тълковниците се предлага **централизирана информационна система за вещите лица, преводачите и тълковниците.** Тази система включва единен за цялата страна електронен регистър на вещите лица с който се премахва съществуващата в страната децентрализирана система от различни видове списъци по региони и по нива от гледна точка на органът, който ги съставя. Електронният регистър на вещите лица, преводачите и тълковниците ще дава възможност на органите на досъдебното производство и съда бързо и лесно да намират подходящия специалист, които да извърши съдебната експертиза или съдебния превод. Едновременно с това проектът за ЗВЛПТ предвижда създаване на **електронно досие** за всяко вещо лице, преводач и тълковник. Данните, които се съдържат в това досие ще позволяват да се наблюдава и контролира качеството на работата на специалистите, които са включени в регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците.

В проекта за ЗВЛПТ са разработени **принципите за експертната и съдебната преводаческа дейност.** Спазването на тези принципи е необходимо условие за качеството на експертизите и на съдебните преводи. От друга страна те са единни критерии при оценяване работата на вещите лица, преводачите и тълковниците.

Докато в редица страни от ЕС /Австрия, Полша, Словения и др./, законите за вещите лица и съдебните преводачи предвиждат усложнена процедура при сертифицирането и ресертифицирането на вещите лица и преводачите /изпит на кандидатите за вещи лица, полагане на клетва, издаване на карта и печат на вещите лица и т.н./, в проекта за ЗВЛПТ се предлага **по-опростена процедура за регистрация на вещите лица, преводачите и тълковниците.** В същото време системата, която се въвежда чрез електронното досие на вещите лица и преводачите, позволява да се осъществява надлежен контрол върху тяхната дейност. Този контрол ще позволява да бъдат изключвани от регистъра онези вещи лица, преводачи и тълковници, които не отговарят на посочените в проекта за ЗВЛПТ изисквания.

Централизираната система, което се предлага чрез проекта за ЗВЛПТ се осъществява не само чрез единния за цялата страна регистър на вещите лица, преводачите и тълковниците. Механизмът за нейното функциониране, който е заложен в проекта за ЗВЛПТ, е в **непосредствения ангажимент на държавата за подобряване организацията на съдебната експертиза чрез създаване на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.** Този специализиран орган, както се предлага в проекта за ЗВЛПТ, ще осъществява цялостната дейност по създаването, изменението, допълнението и

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

обнародването на регистъра на вещите лица, преводачите и тълковниците. Предвижда се Дирекцията да осъществява важна функция по наблюдение състоянието на съдебната експертиза в страната и да взема мерки за повишаване на нейното качество. Постигането на тази цел ще се осъществява и чрез проучване и популяризиране на добрите практики в страната и чужбина и организиране обучение на вещи лица. От друга страна предвижданата в проекта за ЗВЛПТ дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” ще освободи съдилищата от ангажимента от цялостната процедура по съставянето на списъци за вещи лица, което неизбежно ще облекчи тяхната работа.

При работата върху проекта за ЗВЛПТ е отчетена остро критикуваната система за заплащане труда на вещите лица – за заплащане на час. При заплащане на час за експертна работа се създава несправедлива уравниловка относно възнаграждението на вещите лица, защото се определят според продължителността, а не според сложността на изследването и квалификацията на вещото лице. При сегашната система се създава възможност за изкуствено удължаване продължителността на работата по експертизите или пък посочване на повече време, отколкото в действителност е било необходимо за провеждане на експертното изследване. Така се оказва, че добрият специалист, който извършва експертизата за по-малко време получава по-ниско възнаграждение от този, които поради недостатъчна компетентност и умения е изразходвал повече време за извършването на същия вид експертиза. Когато към това се добави и ниското възнаграждение, което е предвидено в Наредба № 1 за един час експертна работа, се налага изводът, че действащата към момента система за заплащане труда на вещите лица следва да бъде променена.

В проекта за ЗВЛПТ се предвижда **принципно нов подход за възнагражденията на вещите лица**, като се предвижда долна и горна граница за хонорарите им при широк диапазон /от 80 до 300 лева/, който се определя от вида на експертизата, нейното качество, срочност за извършване и квалификацията на вещото лице. При особени случаи, когато експертното изследване изисква продължително време и високо квалифициран труд, проекта за ЗВЛПТ предвижда горната граница на възнаграждението да бъде завишена с 30 на сто. Въпреки, че не безупречна от гледна точка на справедливо заплащане труда на вещите лица, тази система за заплащане би удовлетворявала в значително по-голяма степен вещите лица – факт, който не може да бъде пренебрегван, защото е непосредствено свързан с качеството на експертизите в България.

Като приложение към проекта за ЗВЛПТ са посочени най-често назначаваните експертизи в наказателния и гражданския процес. Приложението може да бъде използвано при създаване на регистъра за вещите лица, както и да бъде полезно на органите на досъдебното производство и съда, когато вземат решение какъв вид експертиза да назначат и какви задачи /въпроси/ да поставят на вещото лице.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

II. Глава първа. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1.(1) С този закон се уреждат принципите на експертната и съдебната преводаческа дейност за нуждите на досъдебното и съдебното производство, редът за съставяне, изменение, допълнение и публикуване на регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците, задълженията и правата на вещите лица, преводачите и тълковниците, механизма за контрол върху тяхната дейност, както и правилата за изплащане на възнагражденията им.

(2) Вещо лице е специалист от областта на науката, техниката, изкуството или занаятите, на когото е възложена експертиза от органите на досъдебното производство или съда за изясняване на обстоятелства от значение за делото.

(3) Преводач е лице, което е привлечено от органите на досъдебното производство или съда, за да направи устен превод при разпит на лице, което не владее български език или писмен превод от чужд език на български език или от български на чужд език на документ от значение за делото.

(4) Тълковник е лице, което се привлича от органите на досъдебното производство или съда, за да направи жестомимичен превод при разпит на глухи и/или неми лица. Когато глухо и/или няма лице не владее жестомимичната комуникация се извършва артикулационен превод от специалист в съответната област.

III. Глава втора. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ В ЕКСПЕРТНАТА И СЪДЕБНО-ПРЕВОДАЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ

Законност и етичност

Чл. 2. Вещите лица, преводачите и тълковниците са длъжни да спазват Конституцията на Република България, законите на страната, нормите на морала и етиката, като съдействат на съда и на органите на досъдебното производство за разкриване на обективната истина, в съответствие със своята компетентност и поставените им при назначаването на експертизата или превода задачи и срок за тяхното изпълнение.

Обективност и пълнота

Чл. 3. Вещите лица, преводачите и тълковниците са длъжни обективно и безпристрастно да извършват експертизата или съдебния превод.

Независимост

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Чл. 4. (1) При извършване на експертната и преводаческата дейност вещите лица, преводачите и тълковниците са независими и се подчиняват само на закона.

(2) Вещото лице самостоятелно взема решение относно методите и средствата, които ще използва при извършване на експертизата.

(3) Възнаграждението на вещото лице, преводача и тълковника не може да се обвързва с възможния изход на делото.

(4) Освен възнаграждението за положения труд по извършване на експертизата или превода, което се изплаща от органите на досъдебното производство и съда, вещото лице, преводачът и тълковникът нямат право за тази дейност да получават облаги от други лица.

Научност

Чл. 5. (1) Вещите лица извършват експертизите в съответствие с разработените от науката и утвърдените от практиката методи. Когато създават или използват нови методи и технологии при провеждане на експертизата, вещите лица обосновават тяхната научна и практическа значимост.

Непосредственост

Чл. 6. (1) Вещото лице лично изследва обекта на експертизата и изгражда своите изводи върху основата на получените резултатите. Недопустимо е вещото лице да възлага на друго лице провеждане на свързани с възложената му експертиза изследвания.

(2) Писмения превод се извършва лично от преводачът.

(3) Вещото лице или преводачът може да се консултира със специалисти в съответната област във връзка с извършване на експертизата или изготвяне на писмения превод, но носят лична отговорност на тяхната точност и пълнота.

Вътрешно убеждение

Чл. 7. (1) В заключението си вещото лице отразява вътрешното си убеждение относно установените при експертното изследване обстоятелства, които са предмет на експертизата.

(2) При извършване на повторна експертиза е препоръчително вещото лице да не се запознава с резултатите от първоначалната експертиза на същия обект, която е извършена от друго вещо лице.

Колегиалност

Чл. 8. (1) Отношенията между вещите лица, преводачите и тълковниците с органите на досъдебното производство и съда се основават на закона и на взаимното уважение.

(2) При извършване на колективна експертиза, вещите лица колегиално и конструктивно обсъждат методите за извършване на експертизата и получените при изследването резултати. Когато имат единно мнение, могат да възложат на едно от тях да изготви общо заключение. Всяко вещо лице изготвя

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

самостоятелно заключение, ако мнението му се различава от мнението на другите вещи лица, участващи в експертизата.

Експертна и преводаческа тайна

Чл. 9. (1) Вещите лица, преводачите и тълковниците не могат да разгласяват обстоятелства, които са им станали известни във връзка с делото по което са участвали, без разрешение на органа, който им е възложил експертизата или превода.

(2) Задължението по предходната алинея се отнася и за лицата, които са изключени от регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците.

IV. Глава трета. РЕГИСТЪР ЗА ВЕЩИТЕ ЛИЦА, ПРЕВОДАЧИТЕ И ТЪЛКОВНИЦИТЕ

Съдържание на регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците

Чл. 10. (1) Лицата, които могат да бъдат вещи лица, преводачи и тълковници се включват в общ за цялата страна електронен регистър.

(2) В електронния регистър се съдържат следните данни за всяко лице: трите имена, научно звание и степен /ако има такива/, дата и година на раждане, единен граждански номер, адрес по местоживеене и месторабота, образование и специалност, вид на експертизата, която е компетентно да извършва или езика на който може да превежда, наименование на учреждението, където работи, телефонният им номер, факс, адрес по местоживеене и електронен адрес.

(3) Данните по предходната алинея се включват в отделни раздели – за вещи лица, преводачи и тълковници. Във всеки от тези раздели специалистите се посочват по азбучен ред според първата буква на името им, вида на експертизата, която са компетентни да извършват или език на който могат да превеждат, както и според района на съответния окръжен съд, където живеят или работят.

(4) Промяната на данните по ал. 2 се извършва след подаване на информация от лицата, включени в регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници до дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

Условия за включване в регистъра за вещите лица, преводачи и тълковници

Чл. 11. За да бъде включен в регистъра по чл. 10, лицето трябва да отговаря на следните условия:

1. да е специалист в област на науката, техниката, изкуството или занаятите, което удостоверява с диплом за бакалавърска или магистърска степен. Това изискване не се отнася за специалности в областта на занаятите.
2. да е пълнолетно;
3. да не е осъждано за престъпление от общ характер;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

4. да има безупречна репутация като специалист и като член на обществото;
5. да има минимум петгодишен преводачески стаж, когато кандидатства за преводач;
6. да не е изключвано от регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците на основание чл. 14, ал. 2, т. 5;
7. когато е чужденец, да има разрешение за постоянно пребиваване в Република България.

Кандидатстване за включване в регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците

Чл. 12. (1) Кандидатите за включване в регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците подават молба до ръководителя на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет, в която посочват какъв вид експертиза могат и желаят да извършват в съответствие с професионалната си компетентност, или на какъв език могат и желаят да превеждат за нуждите на досъдебното и съдебното производство, както и данните, съгласно чл. 10, ал. 2.

(2) Към молбата се прилагат:

1. копие от лична карта;
2. нотариално заверено копие на диплом за завършено образование;
3. свидетелство за съдимост;
4. документи, удостоверяващи стаж по съответната специалност;
5. удостоверение, съгласно чл. 11, ал. 2, т. 5, когато се кандидатства за преводач;
6. разрешение за постоянно пребиваване в Република България, ако лицето е чужд гражданин.

(3) Освен документите по ал. 2, хабилираните специалисти представят нотариално заверено копие от диплома за професор, доцент, старши научен сътрудник – първа или втора степен.

(4) Изискването на ал. 1 не се прилага по отношение на служителите на Министерството на вътрешните работи, които извършват експертизи по силата на своите служебни задължения. В тези случаи ръководителите на съответните служби на Министерството на вътрешните работи подават служебно необходимите документи, съгласно ал. 2 и 3, до дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

Включване в регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници

Чл. 13. (1) Включването в регистъра на специалистите, които могат да бъдат вещи лица, преводачи и тълковници се осъществява въз основа на единни критерии за компетентност в съответната област и пригодност за обективно и безпристрастно извършване на експертизите и преводаческата дейност.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

(2) Документите на кандидатите за включване в регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници, които са подадени съгласно чл. 12 се разглеждат в дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет в съответствие с изискването по предходната алинея. Кандидатите, които отговарят на условията по чл. 11 се предлагат за утвърждаване от ръководителя на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

(3) Утвърденият по предходната алинея регистър се обнародва в “Държавен вестник” и публикува в интернет от дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

(4) Включването на нови лица в регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници се извършва два пъти в годината по реда чл. 12 и чл. 13.

Изключване от регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници

Чл. 14. (1) Основанията за изключване от регистъра за вещите лица, преводачи и тълковници са:

1. молба от лицето;
2. при смърт на лицето;
3. когато лицето е осъдено за престъпление от общ характер;
4. при трайна фактическа невъзможност на лицето поради болест, старост, продължително отсъствие от страната или поради други причини, да извършва експертиза, устен, писмен или жестомимичен превод повече от шест месеца;
5. когато лицето е нарушило принципите по глава втора или системно не изпълнява задълженията си по чл. 17.

(2) Молбата по ал. 1 се подава до ръководителя на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

(3) В случаите на ал. 2-5, се прави предложение от председателя на съответния окръжен съд или окръжен прокурор до ръководителя на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

(4) Молбата по ал. 1 и предложенията по ал. 2-5 се разглеждат в дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет. Когато са налице основанията по ал. 1, ръководителят на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” утвърждава молба по ал. 2 или предложение по ал. 3.

(5) Във основа решението по предходната алинея, лицето се заличава от регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници, което се обнародва по реда на чл. 13, ал. 3.

Електронно досие на вещото лице, преводача и тълковника

Чл. 15. (1) За всяко лице, което е включено в регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници се изготвя досие в електронен вид.

(2) Освен данните по чл. 10, ал. 2, в досието на вещите лица се съдържат следните данни:

1. година, месец и дата в която е включено в регистъра по чл. 11;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. вида и броя на експертизите, които е извършило за всяка календарна година;
3. наложените глоби и отводи за всяка календарна година;
4. броят на отказите за приемане на експертните заключения;

(3) За всяка експертиза по ал.2, т. 2 се съдържат следните данни: дата на възлагане; органът, който е възложил експертизата; номер на делото по което е извършена експертизата; дата на приемане или неприемане заключението на вещото лице; размер на възнаграждението за извършване на експертизата.

(4) Освен данните по ал. 2, т. 1 и т. 3, в досието на всеки преводач и тълковник се посочва: брой на извършени съдебни преводи; дата на възлагане и извършване на всеки съдебен превод; органът, който е назначил съдебния превод; размер на възнаграждението за съдебния превод.

(5) Органите на досъдебното производство и съда изпращат данните по ал. 2 и 3 в електронен вид на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет, по установен образец.

(6) Достъп до данните в електронното досие на вещите лица, преводачите и тълковниците имат само органите на досъдебното производство и съда.

Избор на вещо лице, преводач и тълковник

Чл. 16. (1) За вещи лица, преводачи и тълковници се привличат специалисти, които са включени в регистъра по чл. 10 и не подлежат на отвод и самоотвод, ако има основание да се счита, че поради предубеденост относно обстоятелствата по делото или заинтересованост от неговия изход няма да бъдат обективни.

(2) За вещи лица, преводачи и тълковници могат да бъдат привлечени и специалисти, които не са включени в регистъра по чл. 10, когато това е единствената възможност за извършване на даден вид съдебна експертиза или съдебен превод, при условие, че това няма да затрудни процеса на установяване на обективната истина по конкретното дело.

(3) При избора на вещи лица, преводачи и тълковници е препоръчително да се спазва принципът за равномерната им натовареност със съдебни експертизи и съдебни преводи, която се проверява въз основа на данните от електронните им досиета;

(4) Изискването по предходната алинея не се прилага в случаите, когато приложението на принципа за равномерна натовареност би могло да повлияе за влошаване качеството на съдебните експертизи и съдебните преводи.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

V. Глава четвърта. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ПРАВА НА ВЕЩОТО ЛИЦЕ, ПРЕВОДАЧА И ТЪЛКОВНИКА

Задължения на вещото лице

Чл. 17. (1) Вещото лице е длъжно да извърши възложената му експертиза в съответствие с принципите по глава втора и в посочения в акта за назначаване на експертизата срок.

(2) Когато е заинтересовано от изхода на делото или може да бъде предубедено, поради това, че по същото дело е участвало в друго процесуално качество, с изключение на специалист-технически помощник, вещото лице е длъжно да си направи отвод в съответствие с процесуалните закони на страната.

(3) Когато вещото лице прецени, че поради неправилно изземване, съхранение или поради други причини, състоянието на обектите на експертизата не позволява да бъдат изследвани и да се даде отговор на поставените му в акта за назначаването на експертизата задачи, е длъжно писмено да мотивира невъзможността за извършване на експертизата и своевременно да изпрати своето становище на органа, който е назначил експертизата.

(4) Ако поради малко количество или поради други причини е възможно обекта на експертизата да бъде унищожен или съществено да се променят неговите свойства при извършване на експертизата, вещото лице уведомява органа, който е назначил експертизата преди започване на изследването. Вещото лице провежда експертизата при тези обстоятелства само след разрешение от органа, който е назначил експертизата.

(5) Вещото лице е длъжно да извършва експертизата при спазване на следните изисквания:

1. да изследва всички обекти, които му са предоставени при възлагане на експертизата в съответствие с поставените му в акта за назначаване на експертизата задачи /въпроси/;
2. в заключението си да включва изводите, които е получило в резултат на проведеното от него изследване;
3. да даде пълен и точен отговор на всички въпроси, които са му поставени в акта за назначаване на експертизата;
4. да представя нагледна илюстрация на резултатите от експертното изследване, когато това допринася за по-голяма яснота на изводите му.

(6) Когато установят факти, които са от значение за делото за които не са поставяни въпроси при назначаването на експертизата, вещото лице уведомява органа, който е назначил експертизата.

(7) Когато е призовано по надлежния ред, вещото лице е длъжно да се яви пред съответния орган и да отговаря на свързаните с експертизата въпроси.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

(8) При промяна на данните по чл. 10, ал. 2, вещото лице е длъжно своевременно да подаде информация и съответните документи до дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет.

Задължения на преводача и тълковника

Чл. 18. (1) Преводачът и тълковникът са длъжни да направят пълен и точен превод при разпит на лице, което не владее български език или глухо и/или няма лице.

(2) Когато писменият превод на документ не се извършва в присъствието на съответния орган на досъдебното производство или съда, преводачът е длъжен да го извърши в посочения в акта за назначаване на превода срок.

(3) Изготвения от преводача писмен превод се представя в протокол за съдебен превод, в който се посочва името и длъжността на възложителя, името и адреса на преводача. Протоколът се подписва от преводача.

(4) Тълковникът е длъжен да извърши точен и пълен жестомимичен превод при разпит на глухо и/или няма лице.

(5) Освен задълженията по предходните алинеи, преводачът и тълковникът имат и задължението по чл. 17, ал. 8.

Административна и наказателна отговорност на вещото лице, преводача и тълковника

Чл. 19. При неспазване задълженията си, вещото лице, преводача и тълковника носят административна отговорност, съгласно процесуалните закони на страната и наказателна отговорност в съответствие с Наказателния кодекс.

Права на вещото лице, преводача и тълковника

Чл. 20. (1) Вещото лице има право:

1. да получава необходимите му за извършване на експертизата материали по делото от органа, който я назначил. Когато е необходимо да се ползват материали от други физически или юридически лица, вещото лице има право да ги получи въз основа на удостоверение от органа, който е назначил експертизата.
2. да присъства при извършване на действия по разследването, чиито резултати имат връзка с възложената му експертиза;
3. да получи възнаграждение за положения труд при извършване на експертизата;
4. да му бъдат заплатени разходите, които лично е направил при извършване на експертизата и явяването си пред съответния орган, когато е било призовано по надлежния ред;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

5. да иска отмяна на актовете на органите на досъдебното производство и съда, които накърняват неговите права и законни интереси.

(2) Когато прецени, че поради състоянието на обекта на експертизата и спецификата на нейния предмет, се налага сложно и продължително изследване, вещото лице може да поиска от органа, който е назначил експертизата да бъдат привлечени и други вещи лица и/или удължаване срока за нейното извършване.

(3) Вещото лице може да изготвя необходимите за провеждане на експертизата сравнителни образци, когато не са му изпратени такива от органа, който е назначил експертизата, както и в случаите, когато за тяхното осигуряване са необходими специални знания и технически средства.

(4) Вещото лице, преводачът или тълковникът могат да откажат да извършат експертизата или превода, когато:

1. задачите, които са им поставени не са в съответствие с тяхната компетентност;
2. материалите, които са изпратени на вещото лице не са достатъчни да си състави обосновано мнение;
3. поради сериозни здравословни проблеми, смяна на месторабота, местоживеене или заради други сериозни причини не биха могли да изпълнят поставените им от органите на досъдебното производство или съда, задачи.

(5) Преводачът и тълковникът имат правата по ал. 1, т. 3 - 5.

Гаранции за упражняване правата на вещото лице, преводача и тълковника

Чл. 21. (1) Държавните органи са длъжни да оказват необходимото за извършване на експертизата съдействие на вещото лице.

(2) Всички държавни органи, юридически лица и граждани, при които се намират необходими за извършване на експертизата материали, са длъжни да ги предоставят на вещото лице. Когато данните представляват класифицирана информация, те се предоставят в съответствие с нивото на достъп на вещото лице до такава информация.

(3) Органът, който е назначил експертизата е длъжен да заплати възнаграждението за положения труд от вещото лице и да възстанови направените от него лични разходи за извършване на експертизата или превода.

(4) Вещото лице пристъпва към извършване на експертиза по дело от гражданския процес, след като е внесен депозит за заплащане на труда му.

(5) Разпоредбите по ал. 1-4 се отнасят за преводачите и тълковниците.

Архив на вещото лице и преводача

Чл. 22. (1) Вещите лица водят дневник на хартиен и електронен носител по установен образец, в който се отразява:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1. датата на всяка възложена експертиза или превод;
2. срокът за изпълнение на задачата;
3. органът, който е назначил експертизата или превода;
4. датата на изпълнение на задачата;
5. размерът на възнаграждението за извършената работа и датата на неговото получаване.

(2) В архива си вещите лица включват картотека на: експертните заключения и илюстративните материали; образците за сравнително изследване; използваните при експертизите доказателства.

(3) Преводачите включват в архива си копия на изготвените от тях писмени преводи.

(4) Органът, който е назначил експертизата или писмения превод има право на достъп до архива на съответното вещо лице или преводач.

(5) Копия от протоколите от извършените експертизи и писмените преводи се съхраняват 10 години от датата на изготвянето им.

VI. Глава пета. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ ЗА ТРУД НА ВЕЩОТО ЛИЦЕ, ПРЕВОДАЧА И ТЪЛКОВНИКА И ЗАПЛАЩАНЕ НА СВЪРЗАНИ С ЕКСПЕРТИЗАТА И СЪДЕБНИЯ ПРЕВОД РАЗХОДИ

Възнаграждения за труд на вещото лице, преводача и тълковника

Чл. 23. (1) Възнагражденията на вещите лица за извършена от тях експертиза се определят в зависимост от вида на експертизата, нейното качество, спазването на срока за нейното извършване и квалификацията на вещото лице, но не може да бъде по-малко от 80 лева.

(2) Възнагражденията на преводачите, които следва да се изплащат на преводачите за положен труд при извършване на съдебен превод се определят в зависимост от езика и продължителността на устния превод или броя на страниците на писмения превод, според средните за страната норми.

(3) Възнагражденията на тълковниците за извършен жестомимичен съдебен превод се определят според неговата продължителност.

(4) Когато се наложи назначаване на допълнителна експертиза на същото вещо лице поради неточности и непълноти на заключението, възнаграждението за труд му се заплаща след като извърши допълнителната експертиза.

(5) Когато извършената експертиза е колективна, възнаграждението на всяко вещо лице се определя въз основа на справка-декларация за индивидуалното му участие.

(6) Не се изплаща възнаграждение на вещо лице, когато органът, който е назначил експертизата не приеме заключението му.

(7) Условието от предходната алинея се прилага и по отношение на преводачи и тълковници, когато поради непълен и неточен превод се налага извършване на повторен устен, писмен или жестомимичен превод.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

(8) Изискването на ал. 6 и ал. 7 не се прилага, когато съдът или органите на досъдебното производство не са мотивирали отказът си да приемат експертната или превода, както и в случаите, при които се установи чрез други експертни, че този отказ не е бил основателен.

(9) Не се заплаща труда за извършени експертни от служители на Министерството на вътрешните работи - държавни служители и лица, работещи по трудов договор, които извършват експертни в съответствие със служебните си задължения и за тази дейност получават месечно възнаграждение от министерството.

(10) На вещите лица, преводачите и тълковниците се заплаща възнаграждение в размер на 20 лева, когато са се явили в съдебно заседание, което е отложено.

Заплащане на разходите по извършване на експертната и съдебния превод

Чл. 24. (1) Разходите за извършване на експертната се възстановяват въз основа на представена от вещото лице справка-декларация за стойността на използваните материали и консумативи.

(2) Разходите по извършване на експертната, които са направени лично от вещото лице, му се възстановяват. Когато разходите по извършване на експертната са били за сметка на учредението или организацията, където работи вещото лице, те се възстановяват на съответното учредение или организация.

(3) Възстановяването на средствата по предходните алинеи се осигурява от бюджета на органа, който е назначил експертната, преводача или тълковника или депозита за извършване на експертната.

(4) Разходите за командироване на вещите лица се заплащат съгласно Наредбата за командировките в страната и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина.

(5) Когато вещото лице, преводачът или тълковникът са командировани за сметка на учредението, където работят, разходите по явяването им пред органа, който ги е призовал се възстановяват на съответното учредение или организация.

(6) Не се възстановяват направените разходи за експертната в случаите на чл. 23, ал. 6 и 7.

(7) Изискването на ал. 5 и 6 не се прилага в случаите на чл. 23, ал. 8.

VII. Глава шеста. ДЕЙНОСТ НА ДИРЕКЦИЯ “ВЕЩИ ЛИЦА И СЪДЕБНИ ПРЕВОДАЧИ”

Чл. 25. (1) Дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” към Висшия съдебен съвет осъществява следната дейност:

1. определя правилата за изпращането и ползването на информация за и от регистъра и електронните досиета на вещите лица, преводачите и тълковниците;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. съставя, изменя, допълва и публикува регистъра за вещите лица, преводачите и тълковниците;
3. създава, актуализира и съхранява електронните досиетата на вещите лица, преводачите и тълковниците;
4. контролира спазването на правилата за изпращане и ползване на информация за и от регистъра и електронните досиета на вещите лица, преводачите и тълковниците;
5. организира курсове и семинари за обучение на вещи лица;
6. анализира опита в експертната дейност и публикува бюлетин за добри практики от страната и чужбина в областта на съдебните експертизи.

(2) Обучението по чл. 1, ал. 5 се осъществява по утвърден от ръководителя на дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” учебен план.

VIII. ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Този закон отменя глава двадесет и първа “Вещи лица” от Закона за съдебната власт и Наредба № 1 от 16.01.2008 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица.

§ 2. Към Висшия съдебен съвет се създава дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи”.

§ 3. Дирекция “Вещи лица и съдебни преводачи” разработва правила за изпращането и ползването на информация от за регистъра и електронните досиета на вещите лица, преводачите и тълковниците до 90 дни от нейното създаване. В срок до 60 дни от създаването ѝ, Дирекцията обобщава и систематизира списъците за вещи лица, преводачи и тълковници в единен регистър в съответствие с чл. 10 и го обнародва в Държавен вестник и публикува в интернет.

§ 4. Изготвените въз основа на Наредба № 1 от 16.01.2008 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица списъци за вещи лица са валидни до обнародването на регистъра за вещи лица, преводачи и тълковници в Държавен вестник, съгласно чл. 13, ал.3.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ПРИЛОЖЕНИЕ

I. ОСНОВНИ ВИДОВЕ ЕКСПЕРТИЗИ

В зависимост от естеството на знанията, които са необходими за изясняване на обстоятелства по делото, се определя вида на експертите. Като основни видове се определят тези експертизи, които най-често се назначават в наказателния и гражданския процес. Въпросите /задачите/, които се поставят при назначаването им определят техния предмет.

1. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИ ЕКСПЕРТИЗИ

Дактилоскопна експертиза

Предмет на експертната: има ли следи от пръсти и длани върху определен предмет; следите от пръсти и длани годни ли са за идентифициране на лицето, което ги е оставило; от коя ръка и кой пръст са оставени следите; какъв е механизмът на образуване на следите от пръсти и длани; образуванията на различни места и предмети следи от пръсти и длани от едно и също лице ли са оставени; има ли тждество между изпратените за изследване следи и сравнителните образци от дадено лице или група лица, и др.

Експертиза на следи от крак

Предмет на експертната: от каква част на обувката е причинена изпратената за изследване следа; от какъв тип, вид и размер е причинена следата; изпратените за изследване следи от една и съща /едни и същи/ обувка ли са причинени; идентифициране на човек чрез следа от бос крак; какъв е приблизителният ръст на човека, който е причинил следите от крака, и др.

Експертиза на следи от зъби

Предмет на експертната: следите от зъби от човек от човек ли са причинени; какъв е механизмът на образуване на следата; от естествени зъби или протеза е причинена следата; от кои зъби е причинена следата; от кое лице са причинени следите от зъби, и др.

Експертизи на следи от инструменти и предмети

Предмет на експертната: какъв е видът на инструмента /предмета/ чрез който са причинени следите; от изпратения /посочения/ за изследване инструмент /предмет/ ли са причинени следите; какъв е механизмът на образуване на следите; от едно и също оръдие ли са причинени изпратените за изследване следи, и др.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Експертизи на заключващи устройства

Предмет на експертизата: по какъв начин е отворено /взломено/ заключващото устройство; по един и същ начин ли за отворени /взломени/ изпратените за изследване заключващи устройства; в какво положение се е намирало заключващото устройство при взломяването му /отключено или заключено/; изправен ли е механизмът на заключващото устройство; с оригинален или подправен ключ е отворено заключващото устройство, и др.

Експертиза на следи от транспортни средства

Предмет на експертизата: от какъв вид, модел транспортно средство са причинени следите; от какъв вид автомобилна гума е причинена следата; от едно и също ли транспортно средство са изпратените за изследване следи; от кое транспортно средство са причинени следите, и др.

Експертиза за установяване на цялото по неговите части

Предмет на експертизата: изпратените за изследване части от един и същ обект ли са /дали са представлявали едно цяло/; какъв е механизмът на разделяне предмета на части; чрез какви средства е разделен обектът на части, и др.

Балистична експертиза

Предмет на експертизата: изпратеният за изследване обект представлява ли огнестрелно оръжие; каква е системата, моделът на оръжието; изправно ли е оръжието и възможно ли е чрез него да се произведе изстрел; възможен ли е изстрел с оръжието без натискане на спусъка; преправяно ли е оръжието; от какъв вид оръжие е изпратената за изследване част от оръжие; дали изпратеният за изследване обект представлява част от патрон; от какъв вид, система и модел са изпратените за изследване патрон, гилза и/или куршум; патронът годен ли е за стрелба; гилзата и куршумът от един и същ патрон ли са; какъв е калибърът на патрона, гилзата и/или куршума; куршумите и гилзите от едно и също оръжие ли са изстреляни; от представеното оръжие ли са изстреляни изпратените за изследване куршуми и гилзи; установяване наличието на следи от изстрел върху изпратения за изследване предмет; кое е входното отверстие на куршума; от какъв вид огнестрелно оръжие е отверстието върху поразения от куршума обект; колко огнестрелни пробойни има върху изпратения за изследване обект; в каква последователност за произведени изстрелите; образуваните пробойни от един и същ куршум ли са, и др.

Почеркова експертиза

Предмет на експертизата: кой е изпълнителя на ръкописен текст; едно и също лице ли е написало ръкописния текст в различни документи; подписът в документа положен ли е от дадено лице; от едно и също лице ли са положени два или повече подписа; установяване пола на лицето, което е написало ръкописния текст или е положило подписа; каква е възрастта на изпълнителя на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ръкописния документ; има ли елементи на подражание при изпълнението на ръкописния текст; ръкописният текст в нормални условия ли е изпълнен; текстът написан ли е с непривична за изпълнителя ръка, и др.

Експертизи за техническо изследване на документ

Предмет на експертизата: какви са физическите и химическите свойства на хартията, на която е написан документ; на една и съща хартия са написани два и повече документа; инкриминираният документ написан ли е на стандартна за неговия вид хартия; с едно и също мастило ли са написани два и повече документа; с едно и също пишешо средство ли са написани изпратените за изследване документи; едно и също лепило ли е използвано при изготвянето на изпратените за изследване документи; в документа има ли заличаване на текст или отделен писмен фрагмент; по какъв начин е заличен даден текст или фрагмент от документа и какво е било първоначалното му съдържание; има ли добавка в документа и къде точно е направена; с едно и също индиго ли са написани изпратените за изследване документи; едновременно ли са изпълнени оригиналът и неговото копие; каква е последователността на полагане на подписа и печата в документа; какво е съдържанието на овъглен документ; каква е давността на документа, и др.

Автороведческа експертиза

Предмет на експертизата: кой е автора на изпратения за изследване текст; едно и също лице ли е автор на инкриминирания документ и изпратените за сравнително изследване документи; какъв е предполагаемият социално-демографски портрет на автора - състояние на писмената грамотност, професионална насоченост, регионална принадлежност и др.; едно и също лице ли е автор и изпълнител на представения за изследване текст; възможно ли е в писмения текст умишлено да са използвани неприсъщи за автора понятия и кои са те, и др.

Одорологична експертиза

Предмет на експертизата: има ли одорологично тъждество между иззетата при огледа миризма чрез абсорбент с иззетата от дадено лице миризма; има ли одорологично тъждество между два или повече предмета, и др.

Ситуационна експертиза

Предмет на експертизата: какво е било взаимното положение между лица, превозни средства и други обекти по време на разследваното събитие; в каква последователност са извършени действия или са настъпили процеси, свързани с разследваното събитие; каква е била продължителността на отделни действия или процеси, свързани с разследваното събитие; каква е била интензивността и динамиката на свързани с разследваното събитие действие и процеси; каква е давността на действия и процеси, свързани с разследваното събитие, и др.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. СЪДЕБНО-МЕДИЦИНСКИ ЕКСПЕРТИЗИ

Експертиза на човешки трупове

Предмет на експертизата: коя е причината на смъртта; кога е настъпила смъртта; има ли причинна връзка между телесната повреда и настъпилата смърт; има ли белези на новороденост; каква е продължителността на преживяване при труп на новороденото; медицинска идентификация при неизвестен труп и трупни части, и др.

Експертиза на телесно увреждане

Предмет на експертизата: какъв е видът и характерът на уврежданията (охлузвания, кръвонасядания, рани, разкъсване, размачкване, натъртване на тъкани и органи, общо сътресение, изкълчвания, счупвания, изгаряне и т.н.); каква е локализацията на телесните увреждания; какъв е механизмът на причиняване на телесните увреждания; с какъв вид, предмет, вещество или друго средство е причинено телесното увреждане; каква е давността на телесното увреждане; каква е последователността на телесните увреждания; до каква степен се уврежда здравето на пострадащото лице чрез всяко от причинените му телесни увреждания; каква е продължителността на разстроено здраве на лицето на което е причинено телесното увреждане; какъв е възстановителният период за възстановяване на здравето на лицето; какво е било здравословното състояние на пострадалия преди причиняването на телесните увреждания, и др.

Експертиза на кръв

Предмет на експертизата: дали изпратеното за изследване вещество е кръв; човешка или животинска е изпратената за изследване кръв /ако е животинска, от какво животно; каква е кръвноруповата принадлежност на човешката кръв; от какъв пол е човешката кръв и от коя част на тялото е изтекла, и др.

Експертиза на семенна течност

Предмет на експертизата: има ли сперматозоиди по изпратения за изследване обект; от човек или животно са сперматозоидите; ако сперматозоидите са от човек, да се установи неговата кръвнорупова принадлежност; възможно ли е изпратената за изследване сперма да е от обвиняемия или друго посочено от разследващия орган или съда лице, и др. (.

Експертиза на косми

Предмет на експертизата: представляват ли косми изпратените за изследване обекти; от човек или животно са космите; от коя част на тялото са отделени съответните косми; космите отскубнати ли са или са естествено паднали; има ли механични увреждания върху космите и чрез какво средство

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

могат да бъдат причинени; има ли термично въздействие върху космите; от дадено лице ли са изпратените за изследване косми, и др.

Експертиза на кости

Предмет на експертната: от човек или животно са изпратените за изследване кости; от коя част на тялото е съответната кост; от какъв пол е бил човекът, чиято кост се изследва; каква е приблизителната възраст на човека, чиято кост е изпратена за изследване; какъв е приблизителният ръст на човека; каква е давността на погребението, и др.

Експертиза за установяване на родителски произход

Предмет на експертната: изключва ли се предполагаемият мъж като биологичен баща на детето при дадена майка или е възможен такъв; каква е вероятността мъжът, който не се изключва като биологичен баща на детето, да е истинският му баща; изключва ли се посочената (претендиращата) жена като биологична майка на детето, чието майчинство се оспорва, или е възможна такава; каква е вероятността жената да е майка на детето, и др.

Експертиза за установяване на полова принадлежност

Предмет на експертната: установяване половата принадлежност на лицето и причините за неправилното му определяне, като и дали са аномалии в анатомичното устройство на външните полови органи и признаците на кой от двата типа преобладават – мъжки или женски; към кой тип се отнасят вътрешните полови жлези (тестиси, яйчници) и съответстват ли на тях анатомичното и функционално състояние на външните полови органи и вторични полови белези; установяване дали е междинно полово състояние (хермафродитизъм) и от какъв тип – лъжлив или истински, мъжки или женски, и др.

Експертиза за установяване на полова зрялост и детеродна способност

Предмет на експертната: какво е общото анатомично, физиологично, психично и интелектуално развитие на лицето и отговаря ли на действителната му възраст; в какъв етап на анатомично и физиологично развитие са външните му и вътрешни полови органи; настъпила ли е анатомична и физиологична годност на половите органи за пълноценно изпълнение на основната им (детеродна) функция без опасност за здравето; анатомично правилно ли е оформен половият му член; дали са анатомични или функционални причини, които да възпрепятстват възможността за проникване във влагалището на жената; каква е причината, обусловила невъзможността за осъществяване на съвкупление; анатомичната и функционалната годност на тестисите да произвеждат нормални, живи, годни да се придвижват през спермалните пътища сперматозоиди с възможност да оплодят яйцеклетката; както и каква е причината, която възпрепятства това; анатомично правилно ли е оформен половият ѝ орган и влагалище, което да допуска проникването на мъжки полов член; дали са анатомични или функционални причини, както

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

и каква е причината, обусловила невъзможността за осъществяване на съвкупление; каква е анатомичната и функционалната годност на матката, маточните тръби и яйчниците, годността им да произвеждат яйцеклетки и да допуснат проникване в тях на сперматозоиди; каква е анатомичната и функционалната годност за израждането на плода през естествените родови пътища на жената; каква е причината, обусловила разстройство на половите функции със или без причиняване на детеродна неспособност, средствата и начините, с които са причинени, и др.

Експертиза по писмени данни от медицинско естество

Предмет на експертната: установяване медико-биологичен характер на телесно увреждане; установяване на причинна връзка между телесно увреждане и настъпила впоследствие смърт; установяване правилността на медицинските действия при съмнение за лекарска грешка; нещастен случай, при оказване или не оказване на медицинска помощ и отговорност на медицинските лица, допуснали професионални правонарушения, незаконно лекуване, криминален аборт и много други въпроси, свързани с медико-биологичното състояние, по което своевременно не е назначена експертиза или при възникване на допълнителни обстоятелства, които са от значение за решаване на делото, и др.

ДНК – експертиза

Предмет на експертната: произхожда ли представеният биологичен материал от конкретно лице; съвпада ли ДНК-профилът на биологичната следа, иззета от местопроизшествието с ДНК-профил на лице, регистрирано в Националната ДНК база данни; съвпада ли ДНК-профилът на конкретно лице с ДНК-профила на иззети от местопроизшествието следи или биологични продукти, съдържащи се в Националната ДНК база данни; идентификационно изследване на биологичен материал от труп с неустановена самоличност чрез сравнение с ДНК профилите на вероятните биологични майки, бащи и деца, и др.

3. ТЕХНИЧЕСКИ ЕКСПЕРТИЗИ

Автотехническа експертиза

Предмет на експертната: каква е била скоростта на моторното превозно средство непосредствено преди произшествието; каква е била скоростта на моторното превозно средство преди задействането на спирачната система; на какво разстояние се е намирало моторното превозно средство от обекта, в който се е блъснал в момента на възникването на опасността от произшествието; водачът на моторното превозно средство имал ли е реална възможност да избегне произшествието; има ли причинна връзка между техническата неизправност на моторното превозно средство и произшествието; кога е възникнала техническата неизправност на моторното превозно средство, която е причина за произшествието; допустимо ли е било управлението на моторното превозно средство в техническото състояние, в което е било преди

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

произшествието; водачът на моторното превозно средство в състояние ли е бил да установи техническата неизправност и да я отстрани; непосредствено преди произшествието какво е било взаимното положение на автомобила и обекта, в който се е блъснал, и др.

Пожаро-техническа експертиза

Предмет на експертизата: коя е причината за пожара; определяне на времето и условията за възникването му; определяне огнището на пожара и посоката на разпространението му; установяване на причинна връзка между нарушени противопожарни правила и възникване на пожара; установяване начина и механизма на запалването; определяне на необходимото време за изгаряне на определени предмети; оценяване състоянието на противопожарната техника в обекта, и др.

Строително-техническа експертиза

Предмет на експертизата: допуснато ли е нарушение на строителни норми при строежа на даден обект; има ли съответствие между строителните работи и проектно-сметната документация; налице ли е съответствие между построеното, даденото разрешение за строеж и одобрения архитектурен проект; завишена ли е количествено-стойностната сметка и стойността на количеството материали, употребени при строежа на обекта какви са причините за настъпилите повреди и разрушения върху сграда; какъв е размерът на причинените щети; допуснато ли е нарушение на правилата за техническа безопасност на труда при строежа, и др.

Фототехническа експертиза

Предмет на експертизата: какъв тип и модел фотоапарат е използван за изготвяне на даден негатив или фотоснимка; с кой от представените негативи е откопирана дадена фотоснимка; какъв обектив е използван при фотографирането /нормален, широкоъгълен и пр./; изготвена ли е фотоснимката чрез фотомонтаж; какъв вид фотохартия е използвана за изготвянето на фотоснимката; какъв вид проявител е използван за изготвянето на фотоснимката; кога е изготвена фотоснимката, и др.

Взривотехническа експертиза

Предмет на експертизата: изпратеният за изследване обект представлява ли взривно устройство; какъв е видът на взривното устройство и по какъв начин е изготвено; по какъв начин се задейства взривното устройство; следите върху изпратения за изследване обект причинени ли са от взривно устройство; изпратените за изследване взривни устройства по един и същ начин ли са изготвени; каква е мощността на взривното устройство; изпратеното за изследване вещество взривно ли е, какъв е неговия състав и предназначение; в каква област се използва взривното вещество, и др.

Фоноскопна експертиза

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Предмет на експертизата: възможно ли е идентифициране на лицето, чиито глас и говор са отразени върху звукозапис; с какво техническо средство е направен звукозаписът; чрез кое от представените за изследване технически средства е направен звукозаписът; какъв е полът на лицето, чиито глас е отразен в звукозаписа; какво е съдържанието на звукозаписа; само на едно и също лице ли е гласът и/или речта, които са отразени в звукозаписа; при каква обстановка е направен звукозаписът /в помещение, на открито/; от какъв източник е фоновият шум в звукозаписа, и др.

Компютърна експертиза

Предмет на експертизата: съдържа ли се в компютърната система информация, свързана с делото / документи, електронни таблици, снимки, домашни аудио и видео – клипове, определени програмни продукти и др./; има ли в компютърната система зловреден софтуер (компютърни вируси) ; направени ли са промени в компютърната система и по какъв начин са извършени; какво е състоянието на защитата/изследване на защитеност на компютърни системи; изследване на отделни програмни продукти - изследването обикновено е с цел доказване на кражба на интелектуална собственост (софтуер, или начина на работа даден негов елемент); изследване на комуникационните възможности на компютърната система – с оглед установяване на годността на компютърната система или структура за изпълнение на определени задачи, като изследването включва цялостно и поотделно изследване на хардуера, софтуера и мрежовите възможности на обекта; изследване на хардуера на компютърни системи – обикновено се налага при спорове за собствеността на компютърната система или отделни нейни части; установяване на техника за копиране, изготвяне и използване на кредитни и дебитни карти; има ли външни промени по данни в деловоден, счетоводен и регистратурен софтуер – изследва се възможността да се направят промени посредством деловодния, счетоводния или регистратурен софтуер, във вече направени записи, което позволява фалшифициране на данните обработвани със изследвания софтуер, и др.

4. ПСИХИАТРИЧНА И ПСИХОЛОГИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Психиатрична експертиза

Предмет на експертизата: лицето страда ли от някакво психическо заболяване или умствена изостаналост; разбирало ли е свойството и значението на действията си по време на престъплението и в състояние ли е било да ръководи постъпките си; в момента на извършване на престъплението психическото състояние на изследваното лице позволявало ли му е да предвиди последствията от своите действия; има ли отклонения от нормалното психическо състояние в момента на изследването и ако има, в какво се изразява; страда ли от хроничен алкохолизъм или наркотична зависимост; има ли необходимост от прилагане на принудителни медицински мерки.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Психологическа експертиза

Предмет на експертизата: каква е общата психологическа характеристика на изследваното лице; кои негови психически свойства оказват доминиращо влияние върху поведението му; какви основни мотиви определят поведението на изследваното лице; индивидуалните особености на личността на изследвания оказват ли влияние върху способността му за възприятие и оценка на определени факти и явления; доминиращият мотив; показанията му съответстват ли на неговата възраст и интелект; в каква степен се поддава на внушение; не симулира ли някакви сензорни недостатъци /глухота, немота, глухонямот, слепота/ и др.

5. БИОЛОГИЧНА, БОТАНИЧЕСКА И ЗООЛОГИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Експертиза на ларви и яйца от насекоми

Предмет на експертизата: изпратените за изследване обекти представляват ли ларви или яйца от насекоми; какъв е видовият им произход; в какъв стадий на развитие се намират ларвите и колко време е необходимо за снасянето на яйцата.

Експертиза на почва

Предмет на експертизата: има ли почва върху изпратените за изследване обекти; има ли сходство в микробиологичната и химическата характеристика между изпратените за изследване проби от почви; възможно ли е почвата да е от посочената в постановлението за назначаване на експертиза местност, респ. пространствен участък, и др.

Ботаническа експертиза

Предмет на експертизата: изпратеният за изследване обект от растителен произход ли е; има ли по изпратения обект за изследване растителни остатъци и какъв е техния произход; изпратените за изследване растителни остатъци от един и същ вид растение ли са; произхождат ли растителните остатъци от изпратеното за изследване растение; израснало ли е растението върху конкретен участък от дадена местност и др.

Зоологична експертиза

Предмет на експертизата: какъв е вида на представените за изследване животни /червей, охлюви, насекоми, влечуги, земноводни, пера от птици, гризачи и др./; срещат ли се обичайно в района, в който са намерени; могат ли съответните животни да бъдат преносители на опасни инфекции, и др.

6. СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНА И ФИНАНСОВО-ИКОНОМИЧЕСКА ЕКСПЕРТИЗА

Съдебно-счетоводна експертиза

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Предмет на експертната: организацията на счетоводната отчетност отговаря ли на изискванията на нормативните актове; счетоводната отчетност водена ли е редовно и правилно; счетоводните операции съответстват ли на нормативните актове за извършване на тази дейност; правилно ли са оформени операциите за приемане, пазене и реализация на стоково-материалните ценности и на паричните средства; има ли липси, за кой период се отнасят и кои са причините за възникването им; правилно ли е извършена ревизията; обосновани ли са направените от ревизора изводи и, др.

Финансово-икономическа експертиза

Предмет на експертната: каква е структурата и съдържанието на финансово-икономическата дейност на фирмата, предприятието или организацията; какво е финансовото състояние на фирмата, предприятието или организацията; какво е състоянието на финансово-контролната дейност в съответната фирма, предприятие или организация; нарушени ли са производствени процеси; могат ли наличните авоари да осигурят финансово-икономическата дейност на съответното юридическо или физическо лице и др.

Стокова експертиза

Предмет на експертната: къде и кога е произведена определена стока; спазени ли са изискванията на БДС и ако не са спазени, кои от тях са нарушени; какви технологии са използвани - съвременни или остарели и неприложими за подобен вид стока; по какъв начин е произведена стоката - фабрично или занаятчийски; какво е качеството на стоката; съответства ли цената на пазарните изисквания и ако не съответства, по които пера е завишението; етикетът на стоката отговаря ли на нейната същност; съхранявана ли е стоката съгласно естеството ѝ; спазени ли са изискванията за съхранение и ако не са спазени, на какво се дължи това; по какъв начин е съхранявана стоката; налице ли са условия за нейното съхраняване или се е разчитало на случайност, за да не се стигне до правонарушение; кой е нарушил изискванията за съхраняване на стоката; по какъв начин е транспортирана стоката и в съответствие с естеството ѝ допустимо ли е това; как е доставена стоката за реализацията ѝ; какъв е бил амбалажът и отговаря ли той на естеството на стоката; осигурени ли са предварително условия за съхраняване на стоката до предаването ѝ на купувача; уведомен ли е предварително купувачът, за да осигури условия за съхраняване на стоката, преди тя да му бъде предадена; какви транспортни и други експедиционни и митнически документи е трябвало да съпровождат стоката; кои са причините, довели до неправомерния резултат, и др.

7. ХИМИЧНИ И ФИЗИКО-ХИМИЧНИ ЕКСПЕРТИЗИ

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Експертиза на наркотични вещества

Предмет на експертизата: наркотично ли е изпратеното за изследване вещество; какъв е произходът на наркотичното вещество; по какъв начин и къде е произведено; има ли върху изпратения за изследване обект следи от наркотично вещество, и др.

Експертиза на метали и метални изделия

Предмет на експертизата: има ли частици от метали и сплави върху изпратения за изследване обект; какъв е видът на метала и неговия произход; от една и съща партида на производство ли са изпратените за изследване метали; от какъв вид метал е изработен даден предмет; от какъв метал (сплав) е изготвен предмета, представен за експертиза; каква е марката на метала (сплавта); какво би могло да бъде предназначението или в каква област намира приложение дадения метал (сплав); явява ли се метала (сплавта) скъпоценен и какво е количествено съдържание на отделните компоненти ; изделието (частиците) от метал или сплав има ли обща родова или видова принадлежност; има ли върху представения обект следи от метализация? Ако да, какъв може да бъде източника на нейния произход; представената за изследване монета подправена ли е; подложена ли е на подправка съществуващата върху метален обект маркировка, и др.

Експертиза на нефтопродукти и смазочни материали

Предмет на експертизата: нефтопродукти ли са изпратените за изследване материали; от каква група и марка е нефтопродукта; отнася ли се представената за изследване течност към групата на лесновъзпламеняващите се течности (бензин и др.); има ли странични примеси в горивосмазочните материали и какъв е техният произход; какъв е вида видът и марката на изпратените за изследване нефтопродукти; от една и съща група ли са нефтопродуктите, които са открити върху изпратените за изследване обекти, и др.

Експертиза на бои и лакове

Предмет на експертизата: има ли боя или лак върху изпратените за изследване обекти; какъв е видът и предназначението на изпратените за изследване лак или боя; следите от лак или боя, които се намират върху изпратените за изследване обекти, от един и същ вид ли са; преобоядисван ли е даден обект; по какъв начин и кога е нанесена боята, и др.

Фармацевтична експертиза

Предмет на експертизата: лекарство ли е изпратеното за изследване вещество; какъв е вида, названието и предназначението на лекарството; лекарственото средство съответства ли на наименованието на опаковката, в която се намира; в лекарственото средство има ли странични примеси и ако има, какъв е техният вид и количество; има ли вещества от фармацевтичен произход върху определен предмет /спринцовка и др./ и ако има, какъв е техният вид;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

лекарствената форма /напр.таблетки/ фабрично производство ли е или не; съдържат ли се в обектите на експертизата отровни или вредни за здравето съединения, в т.ч. лекарствени средства, какви и в каква концентрация и могат ли да доведат до летален изход, и др.

Химична експертиза на полимерни материали

Предмет на експертизата: дали даденото вещество полимер; към кой тип, вид, марка се отнася; какво е назначението на дадения тип, вид, марка полимер; имат ли обща родова (видова) принадлежност материала, от който е изработено даденото полимерно изделие, и материалите на образците, представени за сравнително изследване; подложено ли е полимерното изделие на необичайно термично въздействие; имат ли образците от полимерни изделия единен източник на произход; принадлежат ли полимерните материали или частици на предмета-носител на конкретното изделие; образувана ли е следа на асфалта (върху дрехите на потърпевш и др.) от частици от гума; от какъв тип, вид, марка е дадената гума, и др.

8. ДРУГИ ВИДОВЕ ЕКСПЕРТИЗИ

Екологична експертиза

Предмет на експертизата: коя е причината за екологичната щета; кога е настъпила екологичната щета; какъв е характерът и размерът на екологичната щета; каква е степента на отрицателно въздействие върху водата, въздуха, земята, ландшафта, флората и фауната и др.; нарушени ли са технологичните изисквания на производството и от кого; съгласно изискванията имало ли е пречиствателни устройства и кой е нарушил предписаното в нормативните актове; монтирани ли са проектираните филтри за недопускане замърсяването на въздуха; спазени ли са предписанията на компетентните органи след наложените наказания на виновните лица; по какъв начин могат да се отстранят нанесените вреди на околната среда, и др.

Агро-техническа експертиза

Предмет на експертизата: каква е възрастта, агротехническото състояние на плодови насаждения; кои са причините и каква е степента на повредената селскостопанска продукция, посеви или насаждения; кога е настъпило увреждането на съответната селскостопанска култура; съответства ли на приетия стандарт качеството на семената, произведени за посев, количеството на посетите семена и нормата, предвидена за посев, начин на засяването; допуснати ли са нарушения по опазване правилата на агротехническите и технологическите предписания и норми; какви мерки са били предприети срещу селскостопанските вредители и болести; използвани ли са подходящи химически средства в определен срок срещу тези вредители; кои са причините, свързани с недостатъчния добив на селскостопанска продукция (обработка на почвата, правилно ли е извършена сеитбата, навреме ли е наторена земята,

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

извършена ли е след сеитбена обработка на почвата и др.); кои агротехнически правила са били нарушени при засяването и спазен ли е срокът за сеитбата и прибирането на селскостопанската продукция, какви мерки са взети за нейното съхраняване (почистване и обгазяване на складови помещения, предварителна обработка на зърнени култури и др.).

Ветеринаро -медицинска експертиза

Предмет на експертизата: коя е причината за заболяването или смъртта на животното; нарушени ли са нормите за отглеждане на съответните животни; има ли предразполагащи фактори за възникването на болестта и смъртността на животното, и кои са те; взети ли са необходимите мерки за лечението на животните, и др.

Експертиза на банкноти, платежни инструменти и ценни книжа

Предмет на експертизата: дали представените за изследване банкноти или пътнически чекове са истински или са неистински; дали представените ценни книжа /чекове, акцизни бандероли за спиртни напитки и тютюневи изделия, билети за транспорт, билети за спортни и културни мероприятия/ са истински или неистински, ако са неистински, по какъв начин са изготвени; с какъв вид печат са отпечатани, с каква копирно-размножителна техника са възпроизведени, на каква хартия и с какви мастила; дали представените за изследване фалшификати на банкноти и ценни книжа са изготвени от едно и също клише с неистинските банкноти / ценни книжа/; дали в представената банкнота има извършена подправка - изменение на обозначението на номинала , изразен с цифри и текст или изменение на други реквизити, и др.